

Amo te ama me (Ik houd van jou, hou van mij)

Lourens Alma Tadema (Dronrijp 1836-1912 Wiesbaden)

Fries Museum
Leeuwarden

1881. Olieverf op paneel, 17,5 x 38 cm.

Gesigneerd rechts op de trapleuning: *L. Alma Tadema OP. CCXXXIV.*

Herkomst: particulier bezit

Het Fries Museum bezit de grootste collectie schilderijen en objecten van Lourens Alma Tadema (1836- 1912) in Nederland. Hiertoe behoort vooral werk uit zijn jeugd en leertijd, en uit zijn eerste jaren als zelfstandig kunstenaar in Antwerpen en Brussel. Tot nu toe ontbrak een hoogtepunt uit zijn oeuvre, waaruit zijn belangstelling voor de klassieke oudheid spreekt en waarmee hij wereldberoemd werd. Met steun van de Vereniging Rembrandt, de Mondriaan Stichting, de Wassenbergh-Clarijs-Fontein Stichting en het Collectiefonds Fries Museum kon met de aankoop van het schilderij *Amo te ama me* (Ik houd van jou, hou van mij) eindelijk in deze lacune worden voorzien.

ROEM

Lourens Alma Tadema is de belangrijkste Friese kunstenaar ooit en was in het laatste kwart van de 19de eeuw één van Englands beroemdste schilders. Hij werd in 1836 in Dronrijp geboren en gaf al vroeg blijk van een groot teken-

en schildertalent. In 1852 ging hij naar de Koninklijke Academie van Schone Kunsten in Antwerpen. Daar lag het accent op het schilderen van historische voorstellingen. Van een van zijn docenten, Louis de Taeye (1822-1890), leerde hij grondig onderzoek te doen naar de historische achtergrond van de onderwerpen die hij schilderde. In het atelier van baron Henri Leys (1815-1869), de grote Vlaamse schilder van historietaferelen, leerde hij vervolgens op details te letten en veel zorg te besteden aan de stofuitdrukking. Alma Tadema zou later geprezen worden voor de manier waarop hij marmer kon schilderen.

Zijn eerste successen boekte hij met onderwerpen uit de vroege middeleeuwen: vooral scènes uit de geschiedenis van de Merovingische koningen. Beslissend voor zijn verdere ontwikkeling was in 1863 de kennismaking met Italië tijdens de huwelijksreis met zijn eerste vrouw Marie Pauline Dumoulin de Boisgirard. De ruïnes van het oude Rome en de opgravingen van Pompeï waren voor hem zo'n openbaring dat hij zich daarna meer en meer ging toeleggen op het schilderen van onderwerpen uit het

dagelijkse leven in de antieke oudheid. Een jaar later kwam hij in contact met de kunsthandelaar Ernest Gambart (1814-1902) die een beroemde galerie in Londen had en hem een aantal grote opdrachten zou verstrekken. Na een aarzelende start vonden de superieur geschilderde doeken met hun klassieke voorstellingen in Engeland gretig aftrek: reden om na het overlijden van zijn vrouw in 1870 naar Londen te verhuizen. Al voor de verhuizing had hij daar Laura Epps (1852-1909) leren kennen met wie hij in 1871 trouwde.

In Engeland werd zijn palet onder invloed van andere kunstenaars steeds helderder. Geroemd werd hij om zijn archeologisch gezien zeer nauwkeurige weergave van de klassieke oudheid, maar ook om zijn briljante techniek. Alma Tadema werd overladen met eerbewijzen. Al in 1873 werd hij lid van de Royal Society of Painters in Water-Colour en in 1879 volwaardig lid van de prestigieuze Royal Academy in Londen. In 1899 verhef koningin Victoria hem in de adelstand en mocht hij zich voortaan 'Sir Lawrence Alma-Tadema' noemen. Hij was de eerste (Noord-)Nederlandse kunstenaar ooit die geadeld werd. Hij stierf in 1912 in het Duitse kuuroord Wiesbaden en werd met veel eerbetoon begraven in de Sint Paul's kathedraal in Londen.

AMO TE AMA ME

De scène op het schilderij speelt zich af in de antieke oudheid. Een jong stel zit op een halfronde witmarmeren bank met op de achtergrond een blauwe zee en boven hen een heldere lucht met enkele kleine witte wolken. Zij kijkt peinzend naar een bos rozen, die ze in haar linkerhand houdt, en hij ziet haar verwachtingsvol aan. Het is een liefdesscène in een idyllische setting. De titel geeft aan dat de jonge man haar een aanzoek heeft gedaan en zij haar antwoord overdenkt. Ondertussen wacht hij in spanning af. De kleding van de hoofdpersonen in combinatie met de witmarmeren bank wijst erop dat de voorstelling zich ergens aan de Middellandse Zee afspeelt in de invloedssfeer van het oude Rome.

Amo te ama me is een uitstekend voorbeeld van het type werk waarmee de kunstenaar beroemd werd: een zonovergoten liefdesscène die zich afspeelt in de antieke oudheid. Het geeft de Victoriaanse tijdgeest in de tweede helft van de 19de eeuw goed weer: een verleidelijke fantasie van hartstocht en verlangen verplaatst naar een ver verleden met mooie vrouwen gekleed in soms weinig verhullende draperieën. De ingetogenheid en besluiteloosheid van de vrouw past ook meer bij de rituelen van de welgestelde Victoriaanse middenklasse dan bij die van Romeinse edelen van wie het huwelijk meestal gearrangeerd werd.

Het thema van het aanzoek komt in vele variaties voor in het werk van Alma Tadema. Eén van de eerste is het in 1876 geschilderde *Pleading (Het pleidooi)*. Dit werk werd in 1880 gebruikt als illustratie voor het boek *Eine Frage* van de Duitse Egyptoloog en schrijver Georg Ebers (1837-1889), en had als ondertitel *Idyll zu einem Gemälde seines Freundes Alma Tadema*. Alma Tadema was bevriend geraakt met

deze professor aan de universiteit van Leipzig. Zij correspondeerden met elkaar, onder andere over het thema van de hofmakerij in de antieke oudheid: tekenend voor het gedegen vooronderzoek van de kunstenaar. Ebers werd getroffen door de wetenschappelijke nauwkeurigheid van de schilderijen van Alma Tadema, reden om ze te gebruiken als illustratie voor zijn boeken.

Tadema bezat een grote collectie foto's en reproducties van voorwerpen uit de antieke wereld. Vele had hij gekocht op zijn herhaalde bezoeken aan Italië na de huwelijksreis van 1863. Een aantal foto's laat een halfronde witmarmeren bank in Pompeï zien, onderdeel van de tombe van de priesteres Mamia. Deze en nog een andere soortgelijke marmeren bank in Pompeï staan in allerlei variaties model voor de halfronde banken op de schilderijen van Alma Tadema. Op de marmeren leuning van de trap rechts staat de signatuur van de kunstenaar en de inscriptie *OP. CCXXXIV* (opus 234). Alma Tadema gaf aan al zijn werken een dergelijk nummer in volgorde van voltooiing. Op een lijst hield hij titel en datum bij. Daardoor is bekend dat hij het schilderij laat in 1881 heeft gemaakt.

VOSMAER

Amo te ama me heeft, hoewel 'antiek' van onderwerp en in Engeland geschilderd, ook een duidelijke band met Nederland. De titel is ontleend aan de roman *Amazone* van de Nederlandse schrijver en dichter Carel Vosmaer (1826-1888). Het boek verscheen in 1880 en speelt in het Italië van de 19de eeuw. Het verhaalt van de liefdesgeschiedenis tussen de Nederlandse schilder Siwart Aisma en zijn geliefde Marciana in Rome. Op de achtergrond speelt hun beider belangstelling voor de overblijfselen van de antieke oudheid een grote rol. Op een intiem moment geeft hij haar een oude ring. Pas later, als er enige verwijdering tussen de geliefden is ontstaan, ontdekt zij de inscriptie in de ring die luidt: *Amo te ama me*. Na deze ontdekking worden alle perikelen tussen de geliefden opgelost.

De figuur van Aisma, een Friese naam, is gebaseerd op Alma Tadema zelf. De bekende 19de-eeuwse feministe Mina Kruseman (1839-1922) stond model voor Marciana. Beide hoofdrolspelers waren goede vrienden van de erudiete Vosmaer. Alma Tadema en hij kenden elkaar al lange tijd. Zij correspondeerden met elkaar en over en weer werden bezoeken gebracht. Tot 1873 vervulde Vosmaer een aantal functies bij de rechterlijke macht. Daarna wijdde hij zich volledig aan de letteren. Hij was een gezaghebbend publicist over kunst en had een grote belangstelling voor de klassieke oudheid. Hij vertaalde onder meer Homerus. In 1881 verscheen van zijn hand een publicatie over Lourens Alma Tadema in de serie *Onze Hedendaagsche Schilders*.

Alma Tadema vervaardigde zelf een aantal illustraties voor Vosmaers boek *Amazone*. Eén daarvan geeft het moment weer waarop Marciana de inscriptie op de ring ontdekt. Zij staat aan het raam om in het licht beter te kunnen zien wat er op de ring staat gegraveerd.

Zelfportret op 16-jarige leeftijd

Lourens Alma Tadema
1852, opus II. Olieverf op doek, 55,9 x 48,3 cm
FRIES MUSEUM
Legaat Ms L. Alma Tadema, 1957

Alma Tadema in zijn atelier in Townshend House, Londen 1884.

Fotografie uit F.G. Stephens, *Artists at Home*, Londen 1884

Muziekkamer in het huis van Henry Marquand, foto ca. 1890.

Piano, sofa, krukjes en stoelen ontworpen door Alma Tadema in 1884. Links aan de muur diens *A reading from Homer*. METROPOLITAN MUSEUM OF ART, NEW YORK

Interieur van de San Clemente te Rome

Lourens Alma Tadema 1863, opus XIX. Olieverf op doek, 63,5 x 51 cm
Alma Tadema schilderde dit werk tijdens zijn huwelijksreis in 1863.

FRIES MUSEUM Schenking Mss L.en A. Alma Tadema, 1935

Het aardige is, dat hij een exemplaar van juist deze illustratie, met opdracht, schonk aan de voornamste kunscriticus Frederick George Stephens (1827-1907). In 1885 verscheen van zijn hand een verhandeling over Alma Tadema wiens werk hij zeer gunstig beoordeelde. Al eerder publiceerde hij in 1884 een boek met de titel *Artists at Home* waarin een foto staat van Alma Tadema in zijn atelier. Op die

foto is links een ezel zichtbaar waarop een werk staat dat sterk op *Amo te ama me* lijkt. Tadema maakte meermaals een licht gewijzigde herhaling van een succesvol onderwerp. Het werk op de ezel is de aquarel *A declaration* uit 1883 (Royal Society of Painters in Water-Colour, Londen).

Alma Tadema ontleende veel van zijn titels aan de literatuur van zijn tijd. Het laatste schilderij van zijn hand met als onderwerp twee geliefden op een halfronde witmarmeren bank, *Ask me no more* uit 1906, is daarvan een voorbeeld. De titel is ontleend aan een strofe uit het gedicht *The Princess* uit 1847 van Alfred lord Tennyson (1809-1892), de voornaamste dichter van het Victoriaanse tijdperk.

Amo te ama me werd in 1881 gekocht door Henry G. Marquand (1819-1902), bankier, filantroop en verzamelaar in New York. Hij had nog een werk van Tadema in zijn bezit, het kapitale *A reading from Homer* uit 1885. Van 1889 tot zijn overlijden in 1902 was hij president van het Metropolitan Museum of Art in zijn woonplaats. Hij begunstigde dat museum in 1889 met een aanzienlijk deel van zijn indrukwekkende collectie, waaronder *Meisje met waterkruik* van Johannes Vermeer (1632-1675). Blijkbaar heeft Marquand ook Alma Tadema thuis in Londen bezocht. De kunstenaar had zijn woning grotendeels zelf ingericht, onder andere met in Romeinse stijl beschilderde meubelen naar eigen ontwerp. Marquand gaf (onder andere) Alma Tadema de opdracht meubels en een piano voor hem te ontwerpen voor de muziekkamer van zijn nieuwe huis aan Madison Avenue in New York. *Amo te ama me* werd na zijn dood in 1903 geveild om na velerlei omzwervingen in 2005 mede dankzij de steun van Vereniging Rembrandt in een museale omgeving terecht te komen ♦

Gert Elzinga

Literatuur:

Vern G Swanson, *The Biography and Catalogue Raisonné of the Paintings of Sir Lawrence Alma-Tadema*, Londen 1990

Edwin Becker (red.), *Sir Lawrence Alma-Tadema*, cat. tent. Amsterdam (Van

Gogh Museum), Liverpool (Walker Art Gallery), 1996

Constant Cuyppers, 'The Question by Lourens Alma Tadema', in: *Nederlands Kunsthistorisch Jaarboek*, 27 (1976), pp. 73-90.

